

Результативність державної політики розвитку високих технологій

Тривалість періоду розбудови вітчизняної економічної системи та моделі розвитку національної економіки передбачає надбання державою цілком конкретних результатів, які характеризуватимуть рівень успішності здійснюваної економічної політики. Відразу зазначимо, що даний аналітичний матеріал жодним чином не являтиме собою ані критики, ані схвальної оди застосованим методам управління економікою. Отже, характеризуючи різноманіття здобутків, варто було б, на думку автора статті, особливу увагу приділити сфері технологічного розвитку, адже, окрім того, що технології зайняли ледь не провідну роль серед факторів економічного зростання, останні до того ж стали потужним каталізатором якісних змін в соціально-економічному розвитку країни. Поява в глобальному світі докорінно нових технологічних рішень щодо розв'язання нагальних проблем розвитку людства, скорочення життєвого циклу технологій, стрімка динаміка впровадження технологічних новацій та відповідно вже на нинішньому етапі пропозиція світовому ринку продукції, споживчі властивості якої ще вчора були певною фантазмагорією для більшості покупців, – все це спонукає до висвітлення наявних на сьогодні в Україні передумов до формування розвитку подібних осередків технологічних перетворень на теренах нашої економіки.

23-річний період творення власного економічного поступу мав би робити можливим економічний аналіз саме в контексті перерахунку отриманих технологічних здобутків в тому чи іншому галузевому напрямі розвитку економіки. Водночас оперувати численними фактами успішно організованого вітчизняного серійного виробництва нового продукту – чи то відносно споживчої групи товарів (за невеликим винятком харчової групи товарів), чи то відносно товарів промислового призначення, – доволі складно, адже навряд пересічний споживач з легкістю відразу згадає і наведе приклади популярних та доступних на внутрішньому споживчому ринку українських товарів – починаючи від гібридного автомобіля чи електромобіля, телевізора із технологією старт-тв, смартфона і закінчуючи зубною пастою чи навіть зубною щіткою. Більшість українських споживачів, задовольняючи власні потреби в аналогічних товарних групах, звертають увагу на товари іноземного виробництва, чи в кращому випадку товари, виробництва яких територіально розміщені в Україні, проте технологічно такі виробництва не виходять за межі серійної збірки імпортованих складових кінцевого продукту. Організація останніх відбувалась під гаслом поступового збільшення коефіцієнта локалізації виробництва з усіма відповідними соціально-економічними наслідками, в тому числі і щодо

зменшення вартості продукції, однак гасла так і залишились гаслами. Таким чином, посилення імпортозалежності українського споживача відбувається не завдяки маркетинговим успіхам іноземних компаній чи непохитній відданості пересічних українців продукції виключно світових брендів. Тому є дві причини. Перша, це низький рівень контролю якості на переважній більшості вітчизняних виробництв, а звідси і відповідна якість кінцевого продукту. Друга, це здебільше відсутність саме вибору між товаром іноземного та вітчизняного виробництва, а відтак, обираючи продукт з кращими споживчими характеристиками, вітчизняний покупець обирає іноземний продукт, хоча останній, враховуючи купівельну спроможність переважної частини українців, в більшості випадків виявляється представником найнижчої цінової категорії. Наслідком подальшого розвитку ситуації на внутрішньому ринку саме в такому напрямі постає низка вже домінуючих на сьогодні соціально-економічних процесів, які достатньо широко обговорюються вітчизняними експертами. Галузь розробки, створення та впровадження нових технологій не є ізольованою від впливу таких процесів. Тому спробуємо виокремити можливі наслідки тотальної імпортозалежності, які матимуть місце в сфері технологічного розвитку.

<...> Досягнута на сьогодні результативність державної політики розвитку високих технологій характеризується:

- неструктурованістю регламентної бази управління технологічним розвитком економіки та відповідною їй системою ціле-покладання, наслідком чого є: *по-перше*, розмитість фундаментальних принципів побудови державної системи ефективного регулювання в даній сфері, яка зрештою перетворилася на своєрідний лакмусовий папірець зміни вітчизняної політичної кон'юнктури; *по-друге*, не сформованість стратегічного бачення бажаних орієнтирів розвитку високих технологій в Україні (саме високих технологій, а не інноваційного розвитку в цілому);

- переорієнтацією внутрішнього ринку техніко-технологічного обладнання для вітчизняного виробництва на імпорт іноземних розробок, і, що є головним, тих розробок, які в абсолютній своїй більшості є морально відпрацьованим продуктом ринку країни-експортера;

- зниженням якісного рівня кадрового складу фахівців. Останнє стосується не стільки тієї частини їх, котрі є безпосередніми розробниками новацій, скільки тих, спеціалізація яких пов'язана з технічною модернізацією та технологічним удосконаленням діючих виробничих потужностей. Відзначений процес є найменш вмотивованим з боку держави по відношенню до підприємств української промисловості і саме тому на сьогодні здебільшого має ознаки формального;

- пропагандистськими успіхами щодо формування у вітчизняного споживача анти-інноваційного смаку, причому останнє стосується не лише продукту українського виробництва;

- стагнацією існуючої системи статистичного обстеження та моніторингу процесів щодо розвитку інновацій в цілому і високих технологій зокрема;

- остаточним утвердженням звуженого формату відтворення попиту на технологічні новації на вітчизняному ринку.

<...> Отже, представлені аналітичні оцінки зволяють аргументовано стверджувати, особливостями державного регулювання розвитку високотехнологічного виробництва в Україні є:

I. Розвиток індустрії високотехнологічного виробництва на сьогодні не вигідний ані виробникам, ані споживачам, ані системі державного регулювання. Причини: вірогідність перспективи щодо втрати надприбутків і монопольного становища – для виробників; підвищення цін на товари і послуги для споживачів (адже відносно незмінним залишається рівень заробітної плати українців); збільшення витрат на фінансування технологічної модернізації – для держави.

II. Сучасна практика розвитку переважної більшості високотехнологічних виробництв – імпорт втілених технологій. Деєтатизація в сфері регулювання розвитку високих технологій – використовується концепція політики де-факто посилення залежності національного виробництва від зовнішньої кон'юнктури, і не лише економічної. За умови незмінності існуючої системи державного регулювання імпорт втілених технологій постане єдиною можливою перспективою і способом відтворення в Україні індустрії високих технологій.

III. Перспектива щодо зміни ситуації у сфері фінансового забезпечення розвитку високотехнологічних НДДКР і наукомісткого виробництва на середньострокову перспективу відсутня. Адже існуюча ситуація провокує відтворення замкненого кола: збільшення обсягу фінансування процесу створення нових технологій з держбюджету, дохідна частина якого формується за рахунок результату діяльності ресурсномістких виробництв, в умовах становлення знаннєвої моделі розвитку глобальної економіки є неможливим апріорі.

IV. Нерозв'язаність проблем розподілу прав власності на науково-технічні розробки, створені коштом держбюджету і приватного капіталу, а також успішної масштабної комерціалізації наукових розробок, створює передумови для утвердження спеціалізації вітчизняної науки на виконанні замовлень іноземних замовників, а відтак згодом і посилення еміграції

висококваліфікованого наукового і технічного персоналу, поступового згорання зовнішнього інвестування вітчизняного наукомісткого виробництва.

Висновки та перспектива подальших досліджень. За таких умов концептуально прийнятним та виправданим підходом реалізації політики стимулювання пропозиції продукції індустрії високих технологій в Україні постає державний протекціонізм, адже розвиток високотехнологічного виробництва виступає необхідною умовою збереження та подальшого розвитку вітчизняної науки, зокрема тих осередків академічного, галузевого, вузівського та заводських секторів, котрі виявилися конкурентними за підсумком кризового етапу 90-х років минулого століття та початку нинішнього і завдяки результатам, у діяльності яких на сьогодні ще залишається можливість здійснювати економічний аналіз технологічної структури промислового виробництва, зокрема в розрізі пошукової активності щодо розробки та патентування прогресивних технологічних новацій. У контексті широко обговорюваних економічних можливостей, які відкриваються перед Україною завдяки підписанню Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії, відзначимо, що за підсумком розгляду потенційних економічних можливостей, отриманих Україною в результаті підписання Угоди про асоціацію, маємо підстави зазначити, що подальший перебіг становлення та розвитку таких технологій як, наприклад, нано-, біо- та ядерні технології в період після набуття угодою про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії чинності (ратифікації новим складом Верховної Ради України) визначатиметься, насамперед, спроможністю України до швидкої адаптації системи регулювання розвитку зазначених технологічних напрямів в нових умовах. Успіх останньої можливий у випадку посилення кадрової та технічної складових науково-дослідного процесу розвитку нових технологій в Україні, створення економічних передумов до інноваційного розвитку видів економічної діяльності, які є основними споживачами таких технологій, а також ефективної розбудови відповідних сегментів внутрішнього споживчого ринку.

Отже, підсумовуючи викладене вище, можемо зазначити, що перспектива створення українського електромобіля та подібних технологічно складних товарів залишається вже не настільки примарною. Але це виключно з позиції спроможностей вітчизняної наукової та технологічної сфер до опанування та подальшого удосконалення відповідних технологій. Разом з тим, з позиції політичної волі та економічно підкріпленого прагнення

рухати науково-технічну думку України в даному напрямі – питання щодо реальності перспективи створення українським виробником аналогічних прогресивних технологічних новацій залишається на сьогодні без стверджувальної відповіді (*Одотюк І. Результативність державної політики розвитку високих технологій // Проблеми науки. – 2014. – № 9. – С. 8–10, 16–17*).